

Az Alföld térség vízgazdálkodásának fejlesztési lehetőségei

Kolossváry Gábor

FVM Természeti Erőforrások Főosztály

A világ emberisége jelenének és jövőjének sorsa többek között azon múlik, hogy miképp gazdálkodunk itt a Földön meglévő vízkészleteinkkel, hogyan óvjuk és hasznosítjuk vizeinket. A vízkészletek védelme és a fenntartható gazdálkodás igényli a közfegyelmet helyi, országos, regionális és nemzetközi szinten.

A szakemberek már régóta figyelmeztetnek, hogy a jövő legnagyobb kérdése a víz.

A klímaváltozás ügyében, a klímapolitikában, ezen belül az alkalmazkodási stratégia szempontjából a természeti erőforrások között a termőtalaj és a csapadék az ország két legértékesebb, feltételesen megújuló erőforrása. „Az Európai Unióban a vízhiány és az aszály jelentette kihívás kezeléséről” című bizottsági közlemény (COM(2007) 414) a jövőbeli fellépés megalapozását szolgálja. A közlemény fő elemei között jelzett „vízgazdálkodás integrálása a KAP eszköztárába” érezhetően egyre fontosabbá válik.

A 21. század egyik legfontosabb feladata, hogy a biztonságos és növekvő élelmiszer termelés vízgazdálkodási feltételeit stabilizálja. A „vízbiztonsági stratégiát” kell tehát itthon is mielőbb életre hívni és jövőnk érdekében egy új közmegegyezés keretében elfogadnunk.

A 2011-2013 közötti EU elnökség kiemelt témája lehet az agrár-vízgazdálkodás és a vízbiztonsági stratégia megvalósítása.

Európa számos országában, de különösen a mediterrán területeken a legfontosabb mezőgazdasági és környezeti veszélyt a vízhiány jelenti. A helyzet egyre romlik, mivel a vízigények növekednek, mialatt a rendelkezésre álló vízkészletek csökkennek (túlzott mértékű kitermelés, szennyezés, egyenetlen elosztás, a különböző ágazatok közötti vízhasználati konfliktusok, irányítási hiányosságok).

A mezőgazdaság nem csak a legnagyobb mennyiségű vizet fogyasztja, hanem itt a legjobb a lehetőség a hatékonyság növelésére. A kérdéssel foglalkozó jelentésekben különböző intézkedésekre tesznek javaslatokat (öntözési határfok növelése, művelési ágak módosítása, vízkészlet megőrzési intézkedések, nem hagyományos vízkészletek felhasználása, intézmények erősítése, oktatás és továbbképzés, stb.).

Fontos cél, hogy a mezőgazdasági termelésre és a vidéki jövedelmekre gyakorolt csökkentő hatásokat minimalizáljuk, mert a mezőgazdaság

biztosítja az élelemtermelést, a vidéki munkalehetőségeket, hozzájárul a vidéki területek fejlődéséhez és ellátja nyersanyaggal az agráripárt.

A termelés kockázata rendkívüli módon növekszik. A szélsőséges klimatikus viszonyok közepette a vízelosztási rendszerek fejlesztése éppolyan fontos, mint a víztakarékos gazdálkodási gyakorlatra való áttérés (fajtaváltás, talajkímélő gazdálkodás, vízmegőrző, víztakarékos talajművelési módok alkalmazása, vízmegtartás növelése, tározás, megfelelő tájhasználat, stb.).

Környezetünk erőforrásai nem állnak korlátlanul rendelkezésre, ezért megújulásukat úgy kell támogatnunk, hogy közben ne veszítsék el ezt a képességüket.

A mezőgazdasági termelés és termőhely adottságai nem minden esetben vannak összhangban. A fő cél elsősorban nem az intenzitás és a termőterületek kihasználásának fokozása, hanem a termőképesség állandó megújítása feltételeinek megteremtése.

A mennyiségi és minőségi problémákkal érintett területek elsősorban az Alföldön találhatók.

A vizek és vízi létesítmények kiépítése, működtetése, kezelésük rendezése és finanszírozása, nemkülönben a vizek hasznosítása tehát a vidékfejlesztés, a biztonságos és kiszámítható gazdálkodás és a települések fejlődésének alapfeltétele. A ráfordítások területi hatékonyságának növelése és az intézkedésekhez szükséges erőforrások biztosíthatósága érdekében összehangolt cselekvés szükséges.

Elődeink a lecsapolási tevékenységgel a mezőgazdasági termőterületet mentesítették és a földművelő lakosság településeit, eszközeit, birtokát igyekeztek megvédeni az árvíz és a belvíz pusztításától, azaz a korabeli agráriumot védték. A mai agrárium, a mai földművelésügy, de a vidékfejlesztés sem képzelhető el korszerű területi vízgazdálkodás nélkül. A feladatokat a vidéki lakosokkal összefogva kell megoldani, a vízbiztonságra, a vízvédelemre, a talajvédelemre és a termelés biztonságra koncentrálni.

A térségi vízgazdálkodási problémákkal tehát kiemelten kell foglalkozni, amelyek a helyi közösségek és az állam együttes akaratával jól kezelhetők. A korábbi érdekeltség tartalma mára kiszélesedett és társult hozzá az állam megfogalmazható érintettsége.

Közös hazai feladatunk tehát a vízgazdálkodásban is egy költséghatékony rendszer kialakítása, a birtokszerkezet és tulajdoni szerkezet átalakulásához igazodó vízbiztonsági rendszer kidolgozása, a művelési ágak, tájhasználat valós környezeti és gazdasági lehetőségekhez alakítása. Egy új közmegegyezés kidolgozása és létrehozása a költségvetés állami kötelezettségekhez és a közfeladatok ellátásához kötődő mértékének

biztosításához, és az ehhez illeszkedő jog, a vízgazdálkodásról szóló törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosítása.

Tekintettel a rendelkezése álló vízkészletek várható jelentős térbeli és időbeli módosulására komplex stratégiák kellene, amelyek új gondolatokat vetnek fel, pl.:

A parti szűrésű vagy a folyók melletti talajvíz-dúsításos vízkivételek és a regionális rendszerek szerepének növelése, a víztakarékos technológiával az öntözhető terület nagyságának növelése, a beszivárogtatás és felszín alatti tározás fokozása (elsősorban a külföldi módszerek hazai adaptációjával, alkalmas területek kijelölésével). Nagyobb területi szabadság szükséges a felszín alatti készletek hasznosításában (a vízgyűjtő-gazdálkodási terv erre lehetőséget ad, Pl.: felszíni és felszín alatti vízkészletek egymást kiegészítő hasznosítása, aszály, árvíz, belvíz és öntözés (károk és hasznok) együttes, egymásra figyelő kezelése).

A regionalitás és a vidékfejlesztés előtérbe kerülésével látható, hogy az európai működtető rendszerekben a legerősebb alappillérek az élet és vagyonbiztonság mellett a létet, a gazdálkodást és a termelés biztonságát szolgáló elemek (földvédelem, vízgazdálkodás, terület- és tájhasználat).